

หลักการเพื่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างยั่งยืน
THE PRINCIPLES FOR ESTABLISHING A RELATIONSHIP BETWEEN
THE SCHOOL AND COMMUNITY SUSTAINABILITY

บรรจง ลาวะลี

Banjong Lawalee

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

E-mail : puysound@hotmail.com

บทนำ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างยั่งยืนโดยใช้หลักการทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ๑) หลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และ สมานัตตา ๒) หลักผาสุกวิหารธรรม คือ ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่อย่างมีความสุข คนเราไม่ว่าจะอยู่ร่วมกันในครอบครัว ในองค์กร หรือในสังคมมี ๖ ประการ คือ เมตตา ภัยกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตานิกรกรรม มีการแบ่งปันลาภที่ตนได้มาแล้วโดยชอบธรรม มีความประพฤติเสมอกัน และมีความคิดถูก คิดดี เหมือนกัน ๓) หลักสามัคคีธรรม คือ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะทำให้เกิดสุขในทางปฏิบัติ สามัคคีธรรม ประกอบด้วย ความสามัคคีทางกาย ความสามัคคีทางใจ และความสามัคคีทางความคิด ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักอยู่

เสมอ และจะต้องมีการพัฒนาความสัมพันธ์กับชุมชนอย่างต่อเนื่องซึ่งโรงเรียนศึกษาเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนประถมศึกษาในชนบท การสร้างสัมพันธ์อันดีกับชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการดำเนินงานของโรงเรียน งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนหมายถึง การบริหารงานในโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนโดยใช้การบริหารที่มีการติดต่อสื่อสารสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียน อยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับทางโรงเรียน โรงเรียนกับชุมชนได้ดำเนินการกิจต่างๆ ร่วมกันทั้งที่เป็นภารกิจของโรงเรียน และภารกิจของชุมชนอันจะก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีต่อกันซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทำให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลชุมชนเกิดความพึงพอใจและมีการร่วมมือกันอย่างยั่งยืน

ความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความหมายของความสัมพันธระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้มีผู้รู้และนักวิชาการหลาย ๆ ท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมัคร วนาสน (๒๕๔๗ : ๑๕)

ได้ให้ความหมายของความสัมพันธระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหาร และครู-อาจารย์ ในโรงเรียนใช้ในการติดต่อสื่อสารและสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครองนักเรียน หรือ ประชาชนในชุมชน เพื่อให้มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ยังผลให้ชุมชนให้ความสนับสนุนด้านการจัดการศึกษาแก่โรงเรียน ซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อชุมชนและโรงเรียน กล่าวคือ ชุมชนได้รับการศึกษาและการพัฒนาในด้านต่างๆ ส่วนโรงเรียนก็จะได้รับความร่วมมือและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เช่น เงิน แรงงาน ทรัพยากรต่าง ๆ เป็นต้น

สุรชัย ถาไชยลา (๒๕๔๗ : ๒๘) ได้ให้ความหมายความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนว่า หมายถึง กระบวนการอย่างหนึ่งที่ทางโรงเรียนใช้ติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองนักเรียน ประชาชนในชุมชนและหน่วยงานอื่นในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองนักเรียน ประชาชนในชุมชนและหน่วยงานอื่นๆ ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและการพัฒนาโรงเรียน

และชุมชนในส่วนของชุมชนก็ได้รับการพัฒนาในด้านต่างๆ ส่วนโรงเรียนก็ได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงานอื่นๆ ในการจัดการศึกษาทำให้การจัดการศึกษาและการพัฒนาบรรลุตามวัตถุประสงค์

ความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (๒๕๓๗ : ๑๒๒-๑๒๔) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษาไว้ ดังนี้

๑. ความเข้าใจอันดีก่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาต่างๆที่เป็นประโยชน์แก่โรงเรียนและชุมชน

๒. ความรู้สึกเป็นเจ้าของ จะเกิดความรู้สึกสร้างความผูกพันต่อกันมีความห่วงใยเมื่อเป็นเจ้าของ ชุมชนก็อยากเห็นโรงเรียนของตนก้าวไปในทิศทางที่ถูกต้อง โดยเข้ามาช่วยเหลือสนับสนุน

๓. ความเจริญงอกงามของเด็กเด็กเป็นความหวังที่ทางชุมชนฝากไว้กับโรงเรียนดูแล ปลูกฝังความรู้ และคุณธรรม เป็นคนดีของสังคม

๔. การมีส่วนร่วมแนวคิดของการพัฒนาต้องการให้เกิดการมีส่วนร่วมเพราะจะทำให้ทุกฝ่ายร่วมมือกันในเชิงความคิด การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรวางแผนงานของโรงเรียน ดูแลการจัดกิจกรรมของ

โรงเรียนจะทำให้ผู้มาสนับสนุนช่วยเหลือมากขึ้น

๕. เป็นแหล่งทรัพยากรชุมชน เป็นแหล่งทรัพยากรทางการศึกษาที่ดีมี ทรัพยากรธรรมชาติมีบุคคลอันเป็นภูมิ ปัญญาชาวบ้านสิ่งเหล่านี้มีค่าต่อการจัด การศึกษา

๖. ส่งเสริมฟื้นฟูรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมที่ ชุมชนมีอยู่เป็นจำนวนมาก

๗. การศึกษาพัฒนาชุมชน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน ทำให้โรงเรียนมีข้อมูลจากชุมชน สภาพปัญหา ความต้องการ ทรัพยากร ของชุมชน ทำให้โรงเรียนสามารถจัด หลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ ของชุมชน

๘. ส่งเสริมความเป็น ประชาธิปไตย การพบปะปรึกษาหารือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ระหว่างโรงเรียน ชุมชนตามวิถีทางแห่งความคิดซึ่งกันและ กันเป็นคารวะธรรม ความร่วมมือร่วมใจ เป็นสามัคคีธรรม การให้เหตุผลด้วย สติปัญญาเป็นปัญญาธรรมก่อให้เกิดการ ทำงานในรูปแบบประชาธิปไตย ที่จะ สร้างสรรค์ในการพัฒนาให้เกิดขึ้นใน โรงเรียนและชุมชน

บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

๑. บทบาทของผู้บริหาร โรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนต้องตระหนัก ความสำคัญของโรงเรียนกระตุ้นให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาสนใจเอาใจใส่ การศึกษา ทำความเข้าใจกับชุมชน ทำ ชุมชนให้เป็นประโยชน์ในการให้ การศึกษา และความสัมพันธ์อันดีระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน

๒. บทบาทของครูผู้สอน ครูผู้สอนจะต้องศึกษาทำความเข้าใจกับ ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ นำชุมชนเข้าสู่ โรงเรียน ให้ชุมชนเข้าใจโรงเรียน ชม ผลงานของนักเรียนปรับปรุงหลักสูตรการ เรียนการสอนให้สอดคล้องสัมพันธ์กับ ความเป็นอยู่และความต้องการของชุมชน ในอันที่จะยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชน ให้สูงขึ้น

๓. บทบาทของโรงเรียน โรงเรียน เป็นสถาบันการศึกษาเบื้องต้นที่ให้ การศึกษาแก่เยาวชนของชุมชน โรงเรียน จะต้องมีบุคลากรที่มีความสามารถ มี วัสดุอุปกรณ์ที่มีคุณค่าต่อการจัดการเรียน การสอนให้คนมีความรู้ ฝึกอบรมให้แก่ ประชาชนในชุมชนตามความสนใจและ ถ่ายทอดวัฒนธรรม เหล่านั้นให้แก่เยาวชน จากการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนสรุปได้ว่า

ผู้บริหาร และครู-อาจารย์ใน โรงเรียนจะต้องสร้างความเข้าใจอันดีกับ ผู้ปกครองนักเรียนหรือประชาชนในชุมชน เพื่อให้มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน กับชุมชนซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อชุมชน

และโรงเรียนเองและส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและการพัฒนาโรงเรียน ทำให้การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

คินเดรด มีความเห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ประสบความสำเร็จนั้นผู้บริหารโรงเรียนจะต้องยึดหลักการดังต่อไปนี้

๑. หลักความบริสุทธิ์ใจ (Integrity Principle) ผู้บริหารโรงเรียนพึงให้ข้อคิดเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวแต่ละอย่างของการจัดการและการบริหารโรงเรียนแก่ประชาชนในชุมชนด้วยความบริสุทธิ์ใจ คือ ไม่บิดเบือนไปจากความจริง

๒. หลักในความต่อเนื่อง (Continuity Principle) การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนผู้บริหารจำเป็นต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องไม่ขาดตอนทั้งนี้เพื่อกระชับสัมพันธ์ภาพให้แน่นอยู่เสมอ

๓. หลักครอบคลุมในเนื้อหา (Coverage Principle) ผู้บริหารโรงเรียนควรคำนึงถึงการเผยแพร่ข่าวสารการดำเนินงานของโรงเรียนในทุกๆ ด้านให้ประชาชนในชุมชนได้ทราบการบริหารงานของโรงเรียนที่ชัดเจนที่สุดและเพียงพอ

๔. หลักความเรียบง่าย (Simplicity Principle) การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนผู้บริหารโรงเรียนต้องคำนึงถึงหลักความเข้าใจ ซึ่งหมายถึงการใช้ภาษาที่เรียบง่ายและเป็นภาษาที่ประชาชนในชุมชนสามารถเข้าใจได้ชัดเจน

๕. หลักการสร้างสรรค์ (Creativeness Principle) ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องคำนึงถึงการเสนอข่าวสารหรือข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนเฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนและของโรงเรียนเป็นส่วนรวม พึงละเว้นการเสนอข่าวสารที่เกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวของครู อาจารย์ และผู้บริหาร

๖. หลักการปรับตัว (Adaptability Principle) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างประชาชนในแต่ละท้องถิ่นในด้านภาษาสติปัญญาพื้นฐานความรู้ ความเชื่อ

๗. หลักยืดหยุ่น (Flexibility Principle) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างประชาชนตามหลักนี้ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ในด้านต่างๆ เป็นต้นว่า เศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม เจคติ ความต้องการ และความสนใจในความร่วมมือ (ธีรวิทย์ ประทุมพนพรัตน์, ๒๕๒๙ : ๑๓๙-๑๔๐)

กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

การที่จะบริหารงานใด ๆ ก็ตามให้มีประสิทธิภาพได้นั้นผู้บริหารต้องดำเนินการตามขั้นตอนทั้ง ๔ ของกระบวนการบริหาร คือ การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา การวางแผนการดำเนินการตามแผนและการประเมินผล การบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนก็เช่นเดียวกันผู้บริหารต้องดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในขั้นตอนนี้ผู้บริหารต้องดำเนินการให้มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของงานและของชุมชนอย่างน้อยที่สุดจะต้องมีข้อมูลดังต่อไปนี้

๑. จำนวนผู้ปกครองนักเรียน
๒. จำนวนคนในชุมชนที่เป็นเขตบริการของโรงเรียน
๓. จำนวนหมู่บ้านมีระยะห่างจากโรงเรียนถึงหมู่บ้าน
๔. ระดับความร่วมมือที่ชุมชนให้แก่โรงเรียน
๕. เจตคติของชุมชนต่อโรงเรียน
๖. การคมนาคมและการสื่อสารในชุมชน
๗. ผู้นำชุมชนผู้มีบทบาทสำคัญในชุมชน
๘. ปัญหาของชุมชนที่อาจส่งผลกระทบต่อโรงเรียน

๙. ทรัพยากรในชุมชนที่โรงเรียนอาจนำมาใช้ประโยชน์ได้

๑๐. ประเพณี ความเชื่อและค่านิยมบางประการของท้องถิ่น

ในขั้นตอนของการรวบรวมข้อมูลผู้บริหารควรให้บุคลากรได้มีส่วนร่วมในการหาและเสนอข้อมูลโดยหาจากแหล่งที่เชื่อถือได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาแล้วควรจะได้มีการร่วมกันพิจารณาเพื่อสรุปเป็นประเด็นปัญหาสำหรับการดำเนินการในขั้นตอนต่อไป การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุดถูกต้องที่สุดจะช่วยให้การวางแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปโดยรัดกุมแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดและสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินงานได้ชัดเจน

ขั้นตอนที่ ๒ การวางแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเมื่อทราบปัญหาและความต้องการของโรงเรียนในด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแล้วผู้บริหาร จะต้องจัดให้มีการกำหนดและเขียนแผนงาน/โครงการ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานในขั้นตอนนี้ผู้บริหารโรงเรียนควรดำเนินการ ดังนี้

๑. ให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดและเขียนแผนงาน
๒. ให้คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนมีส่วนร่วมรับทราบแนวทางดำเนินการตามแผน

๓. ระบุตัวบุคคลที่รับผิดชอบโครงการในแผนงานให้ชัดเจนโดยพยายามให้บุคลากรทุกคนได้มีส่วนในการรับผิดชอบโครงการตามแผน

๔. กำหนดวิธีการและระยะเวลาในการประเมินผลให้ชัดเจน

๕. กำหนดผู้รับผิดชอบและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลให้ชัดเจน

๖. กำหนดการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งวัสดุอุปกรณ์และบุคคลให้มากที่สุดในการจัดทำแผนงานโครงการ

๗. พิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการในแผนงานก่อนอนุมัติดำเนินการแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ดีจะต้องให้บุคลากรมีส่วนร่วมทำแผน คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการรับทราบและกำหนดให้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นทั้งวัสดุ อุปกรณ์และบุคคลให้มากที่สุด

ขั้นตอนที่ ๓ การดำเนินการตามแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในขั้นตอนนี้เป็นการดำเนินการตามแผนงานและโครงการที่กำหนดไว้ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทหน้าที่ดังต่อไปนี้

๑. ควบคุมดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามโครงการที่กำหนดไว้

๒. แก้ไขปัญหาขัดข้องที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานตามโครงการ

๓. จัดให้มีการประเมินผลโครงการตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในโครงการ

๔. ให้กำลังใจและกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่องเพราะงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นงานที่ต้องปฏิบัติการนอกโรงเรียนด้วยการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเป็นงานที่ต้องปฏิบัติการอย่างต่อเนื่องทั้งในและนอกโรงเรียนผู้บริหารจึงควรกระตุ้นและสนับสนุนให้บุคลากรปฏิบัติงานด้านนี้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องกัน

ขั้นตอนที่ ๔ การประเมินผลการดำเนินการตามแผนงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน นอกจากการประเมินผลเป็นระยะๆ ตามที่กำหนดไว้ในโครงการแล้วผู้บริหารจำเป็นต้องจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาดำเนินการตามแผนการด้วย โดยผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาท ดังนี้

๑. ประเมินผลโดยใช้เครื่องมือหลาย ๆ อย่าง เช่น การสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ เป็นต้น

๒. ให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมในการประเมินผล

๓. ให้คณะกรรมการสถานศึกษามีส่วนร่วมในการประเมิน

๔. สรุปผลการประเมินบันทึกไว้เป็นข้อมูลสำหรับการวางแผนงานของปี

ในการศึกษาค้นคว้า การพัฒนาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้นจะต้องมีการวางแผนดำเนินงานเป็นกระบวนการขั้นตอนในการปฏิบัติงานมีการศึกษาสภาพปัจจุบันและการศึกษาปัญหาต่างๆว่ามีอะไรบ้างมีการวางแผนโดยมีส่วนร่วมจากบุคลากรทุกฝ่ายดำเนินการแผนที่ได้กำหนดไว้และให้เป็นไปตามโครงการกระตุ้นและให้กำลังใจผู้ร่วมงานอย่างสม่ำเสมอ มีการประเมินผลการดำเนินงานทุกระยะตามแผนที่กำหนดและบันทึกผลไว้ทุกครั้ง ประชุมปรึกษาหารือและพัฒนางานวางแผนในการดำเนินงานในปีต่อไปและปรับใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างจริงจัง

ความมุ่งหมายของการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

พินดา วีรชาติ (๒๕๔๒ : ๕๑)

ได้กล่าวถึงการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนมีความมุ่งหมาย ดังนี้

๑. เพื่อเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพราะสัมพันธ์ภาพจะเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาร่วมมือกันปฏิบัติกิจการต่างๆ ที่มีอยู่ให้บรรลุจุดหมายอันเดียวกันตามที่กำหนด

๒. เพื่อสร้างเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณะสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้วหากแต่มอบหมายให้คณะ

ครูเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการซึ่งมีครูใหญ่เป็นหัวหน้า

๓. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน กิจการต่างๆ ของโรงเรียนอาจแบ่งเป็นหลายประเภท เช่น การกำหนดความมุ่งหมาย และนโยบาย กิจการเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน กิจการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ตลอดจนการพัฒนาด้านวิชาการ เช่น หลักสูตร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงในอนาคตที่พัฒนาบุคลากรของเข

๔. เพื่อฟื้นฟู และรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ในชุมชนที่มีวัฒนธรรมประจำอยู่มากมายทั้งที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และศาสนา วัฒนธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องมือสร้างสรรค์ความดีของชุมชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนจะรักษาและหวงแหนอย่างยิ่ง หากโรงเรียนทำการฟื้นฟูและถ่ายทอดแก่เยาวชนชุมชนจะให้ความร่วมมือทุกประการ เพราะชุมชนมองเห็นว่าโรงเรียนกระทำเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

๕. เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียนเป็นที่ยอมรับว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานของชุมชน ดำเนินงานพัฒนาคนสำหรับชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจึงมีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันในกรณี การดำรงชีพใน

ชุมชนควรจะเป็นหลักสูตรของโรงเรียน ปฏิบัติการต่างๆ ควรเป็นของชุมชน โรงเรียนเป็นเพียงสถานที่ฝึกหัดให้เท่านั้น

ขอบข่ายงานสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ ๒ ทาง คือ ทางโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับงาน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงเกี่ยวพันอยู่กับการดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนสามารถแสดงบทบาทของการให้ และการรับความร่วมมือ การสนับสนุน และความช่วยเหลือได้อย่างเต็มที่ โดยมีขอบข่ายงานดังต่อไปนี้

๑. การประชาสัมพันธ์

จรัส โพธิศิริ (๒๕๔๘ : ๑๙) ได้เน้นความหมายว่า การประชาสัมพันธ์ หมายถึง การสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกลุ่มบุคคลกับประชาชน ซึ่งกลุ่มบุคคลนั้นมีหน้าที่ต้องรับใช้หรือให้บริการ ดังนั้น การประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์สองทาง คือ โรงเรียนเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับกับประชาชนที่เกี่ยวข้อง

๒. การให้บริการชุมชน

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ และคนอื่นๆ ได้กล่าวถึงการให้บริการแก่ชุมชนไว้ว่า นอกจากการจัดกิจกรรมด้านอื่นๆ แล้ว โรงเรียนควรจัดบริการให้แก่ชุมชน เพื่อความสะดวกและการประหยัด มี

โรงเรียนไม่น้อยที่มีสภาพความพร้อมดีกว่าชุมชน เช่น มีบ่อน้ำ น้ำประปา เครื่องขยายเสียงโต๊ะ เก้าอี้ เครื่องใช้ต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ โรงเรียนควรพิจารณา ให้บริการแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง และควรกำหนดกฎเกณฑ์การให้บริการ เพื่อให้สิ่งของที่ให้บริการคงทน สามารถให้บริการได้ตลอดเวลาไปสู่โรงเรียน สามารถจัดเป็นบริการแก่ชุมชนได้แก่

๑. ด้านอาคารสถานที่หากชุมชนขอใช้บริการอาคารของโรงเรียน เพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ แล้วโรงเรียนจะจัดอำนวยความสะดวกให้เป็นอย่างดี

๒. ด้านเครื่องใช้ได้แก่ เครื่องใช้ที่ยกเคลื่อนที่ได้ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ โต๊ะหมู่บูชา ถ้วยชาม เครื่องขยายเสียง ผ้า màn ผ้าปูโต๊ะ ฯลฯ ซึ่งชุมชนไม่มีไว้เป็นประจำเพื่อกิจกรรมของชุมชนครอบครัว หรือหมู่บ้าน อาจจะมาขอยืมใช้

๓. ด้านความรู้เป็นบริการที่จะพัฒนาคนให้มีความคิด ตลอดจนสติปัญญาอันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน โรงเรียนควรจัดรายการประเภทให้ความรู้แก่ประชาชน เช่น จัดบรรยายธรรมะ การปกครอง การเกษตร หรืออนามัย นอกจากนี้เกี่ยวกับวิชาชีพ โรงเรียนควรสนับสนุนอย่างเต็มที่และพร้อมเป็นแหล่งสาธิตทดลอง

๔. ด้านสวัสดิการเป็นบริการที่โรงเรียนจัดทำขึ้นสำหรับแก้ปัญหาสองความต้องการตลอดจนช่วยเหลือ

เศรษฐกิจแก่ชุมชน ได้แก่ การจัดสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ สนามกีฬา สหกรณ์ร้านค้า ธนาคารข้าว ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

๕. ด้านบุคลากร ได้แก่ ครู นักเรียนและพนักงานบุคลากรเหล่านี้สามารถให้บริการและให้ความช่วยเหลือรวมมือกับชุมชนได้ทั้งในด้านแรงงาน ความคิดเห็นและในด้านอื่น ๆ (สมชาย ฤทธิเดช, ๒๕๔๘ : ๒๐)

๓. การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้ความหมายว่าการร่วมกิจกรรมชุมชน คือ การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชนเท่าที่โรงเรียนมีความสามารถและอยู่วิสัยทัศน์ที่เป็นไปได้กิจกรรมในข่ายนี้โรงเรียนควรปฏิบัติมีหลายอย่าง คือ การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประเพณี เช่น กิจกรรมทางศาสนาเข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาท้องถิ่นหรือกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์และร่วมงานอื่นๆ ของท้องถิ่นหรือของบุคคลตามวาระอันควร (สมชาย ฤทธิเดช , ๒๕๔๘ : ๒๑)

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ และคนอื่น ๆ ได้จัดกิจกรรมที่นำโรงเรียนออกสู่ชุมชนได้ ดังต่อไปนี้

๑. การจัดทัศนศึกษาภายในชุมชนจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนรับประสบการณ์ตรงจากชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ให้คุ้นเคยกับท้องถิ่นของตนในโอกาส

เช่นนี้โรงเรียนอาจจัดให้นักเรียนและประชาชนทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันด้วยก็ได้

๒. การจัดสัปดาห์แห่งการทำ ความสะอาดเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนมากเพราะเป็นการช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชนได้เป็นอย่างดีโรงเรียนควรจะทำ การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบความมุ่งหมาย และวิธีดำเนินการก่อน ความร่วมมือของประชาชนก็จะตามมา

๓. งานเกษตรชุมชน กิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนปลูกพืชผักสวนครัวที่เป็นของนักเรียนทุกคนและทุกคนครอบครัวยุโดยทางโรงเรียนอาจจะแจกพันธุ์พืชผักสวนครัวต่อจากนั้นโรงเรียนอาจจะแบ่งครูให้รับผิดชอบแต่ละหมู่บ้านไปตรวจให้คำแนะนำตามบ้านนักเรียนและถือโอกาสเยี่ยมเยียนประชาชนไปในตัวด้วย

๔. การพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชน ในการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพงานบ้านในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดบ้าน ที่รับแขก ห้องนอนห้องครัว เครื่องใช้ภายในบ้านและการสุขาภิบาล แทนที่ครูจะทำการสอนที่โรงเรียนโดยให้เด็กอ่านจากตำรา การสาธิต การแสดงบทบาทสมมติ

๕. การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนในชุมชนมีกิจกรรมหลายประเภท เช่น กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี กิจกรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาความ

เป็นอยู่ของชุมชนดังนั้นทั้งครูอาจารย์ และนักเรียนควรรหาโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้อย่างจริงจัง

๖. การใช้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ความหมายว่า การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน คือ การเปิดโอกาสเหล่านี้

๔. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน

หวน พินธุพันธ์ ได้ให้ความหมายว่าการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนได้ ๓ ลักษณะ คือ

๑. การเชิญชวนผู้ปกครอง นักเรียน หรือประชาชนในชุมชนมาโรงเรียนนับว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนได้เป็นอย่างดี ถ้าโรงเรียนสามารถเชิญผู้ปกครอง นักเรียน ประชาชนในชุมชนมาโรงเรียนได้ และในการเชิญนั้นอาจจะเชิญได้ในกรณีต่างๆ อาทิเช่น เชิญผู้ปกครองนักเรียนมาโรงเรียนเพื่อประชุมชี้แจงนโยบายของโรงเรียน เชิญผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชนมาประชุมเพื่อปรึกษาหารือในการปรับปรุงโรงเรียนหรือแก้ปัญหาในชุมชน เชิญแม่ของนักเรียนมาร่วมงานวันแม่ที่โรงเรียน จัดขึ้นเป็นการฝึกให้นักเรียนมีความกตัญญูตต่อแม่ของตน เป็นต้น

๒. โรงเรียนขอความช่วยเหลือและความร่วมมือจากชุมชนเมื่อโรงเรียน

ให้ความช่วยเหลือชุมชนแล้ว โรงเรียนก็จะขอความช่วยเหลือจากชุมชนรวมทั้งการขอความช่วยเหลือและขอความร่วมมือจากชุมชน อาทิเช่น ขอความช่วยเหลือทางด้านการเงินจากชุมชน ขอความช่วยเหลือทางด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านแรงงานด้านค่าปรึกษาหารือหรือความคิดเห็นในการปรับปรุงโรงเรียนจากประชาชนในชุมชน เป็นต้น

๓. การใช้ทรัพยากรในชุมชน ทรัพยากรในชุมชนที่จะนำมาใช้ในโรงเรียนจะใช้มากที่เดียวเช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรประเภทสถาบันต่างๆ เหล่านี้จะทำได้ อาทิเช่น นำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน เชิญบุคคลในชุมชนมาเป็นวิทยากรแก่นักเรียน ในชุมชนมีความรู้ในแขนงต่างๆ นำนักเรียนออกไปศึกษานอกสถานที่ตามสถาบันต่างๆเช่น โรงพยาบาล ไปรษณีย์ พิพิธภัณฑ์ โรงงานอุตสาหกรรม วัด โบราณสถาน และสวนสัตว์ การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านและประเพณีของหมู่บ้าน ตำบล ศึกษาศิลปะ พื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้านและประเพณีของหมู่บ้าน

๕. การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ และคนอื่นๆ กล่าวถึงบทบาทของกลุ่มผู้นำชุมชนในการพัฒนาโรงเรียน และการสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับหน่วยงานอื่น ๆ ดังนี้

๑. กลุ่มผู้ปกครองนักเรียนเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์ และที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมากที่สุดในฐานะที่เป็นผู้รับ “บริการ” จากโรงเรียนกลุ่มนี้มีจำนวนมากที่สุด

๒. กลุ่มผู้นำของชุมชนกลุ่มนี้สามารถแยกออกได้เป็นหลายกลุ่มย่อย แต่ละกลุ่มต่างมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนแตกต่างกันออกไปจึงทำให้กลุ่มนี้โดยส่วนรวมมีความสัมพันธ์กับโรงเรียนแทบทุกด้าน

๓. กลุ่มศิษย์เก่าเป็นกลุ่มที่เกิดจากผลผลิตจากโรงเรียนรูปแบบของความสัมพันธ์อาจจะเป็นรูปแบบของสมาคมศิษย์เก่า หรือกลุ่มผู้นำกลุ่มหนึ่งก็ได้

๔. กลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ประถมศึกษาในระดับชุมชนมีหลายหน่วยงาน เช่น สภาตำบล เกษตรกร ตำบล องค์การอื่นๆ (หวน พิณรุฬห์, ๒๕๒๕ : ๒๗)

๖. หลักธรรมเพื่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างยั่งยืน

การอยู่ร่วมกันในสังคมมักจะมีปัญหาเกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะการกระทบกระทั่งกันด้วยวาจาใจ และการเบียดเบียนกัน สังคมที่มีการเบียดเบียน

กันสังคมนั้นย่อมหาความสุขไม่ได้ การปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกันในสังคมให้ราบรื่น เรียบร้อย มีความสุข และมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน พระพุทธเจ้าได้ให้หลักธรรมในการอยู่ร่วมกันไว้ดังนี้

๑. การมีสังคหวัตถุ ๔

หมายถึง หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล หรือเป็นหลักการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน มีอยู่ ๔ ประการ ได้แก่

๑.๑ ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือการเอื้อเฟื้อแบ่งปันของๆ ตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้ไม่เป็นคนละโมภ ไม่เห็นแก่ตัว เราควรคำนึงอยู่เสมอว่า ทรัพย์สินสิ่งของที่เรามาได้ มิใช่สิ่งจีรังยั่งยืน เมื่อเราสิ้นชีวิตไปแล้วก็ไม่สามารถจะนำติดตัวเอาไปได้

๑.๒ ปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์เหมาะสมสำหรับกาลเทศะ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับการพูดเป็นอย่างมากยิ่ง เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่จะสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้น วิธีการที่จะพูดให้เป็นปิยวาจา นั้น จะต้องพูดโดยยึดถือหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

๑.๓ อัจฉริยา คือ การ สงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพடுத்தในสิ่ง ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น

๑.๔ สมานัตตา คือ การเป็นผู้ มีความสม่ำเสมอ หรือมีความประพடுத்த เสมอต้นเสมอปลาย คุณธรรมข้อนี้จะช่วยให้เราเป็นคนมีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล รวมทั้งยังเป็นการสร้างความนิยม และ ไว้วางใจให้แก่ผู้อื่นอีกด้วย

๒. การมีผาสุกวิหารธรรม คือ ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่อย่างมีความสุข คนเรา ไม่ว่าจะอยู่ร่วมกันในครอบครัว ในองค์กร หรือในสังคมก็ตาม จะอยู่ร่วมกันอย่าง เป็นสุขได้ต้องตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรม ๖ ประการ คือ

๒.๑ เมตตาทายกรรม คือ มี เมตตาต่อกัน ทำอะไรด้วยกายที่ไม่ก่อ ความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น

๒.๒ เมตตาวจีกรรม คือ จะพูด อะไรต้องมีเมตตาต่อกัน โดยสำนึกถึง ความเสียหายของผู้อื่น ไม่พูดให้เกิดความ เข้าใจผิด หรือแตกแยกความสามัคคี

๒.๓ เมตตามโนกรรม คือ คิด อะไรต้องมีจิตเมตตาทั้งต่อหน้าและลับ หลัง มีความปรารถนาดี ไม่คิดร้าย คิด ทำลาย ไม่คิดแก้แค้น คิดแต่ในทางที่ดี เป็นกุศล

๒.๔ มีการแบ่งปันลาภที่ตนได้ มาแล้วโดยชอบธรรม ให้แก่ผู้อื่นที่สมควร ให้ โดยไม่หวังไว้ใช้หรือบริโภคนแต่เพียงผู้ เดียว

๒.๕ มีความประพடுத்தเสมอ กัน คือ จะต้องมิตีลบริสุทธ์เหมือนกัน ไม่ รังเกียจผู้อื่น ต้องเคารพในสิทธิอันเสมอ ภาคกัน

๒.๖ มีความคิดถูก คิดดี เหมือนกัน คือ มีความคิดเห็นที่ประเสริฐ เป็นความคิดที่เกื้อกูลไปสู่ความสุข ความ เจริญ และพ้นทุกข์ ไม่วิวาทกับใคร ๆ เพราะมีความเห็นผิดกัน

๓. การมีสามัคคีธรรม คือ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะทำให้เกิด สุขในทางปฏิบัติ สามัคคีธรรม ประกอบด้วย

๓.๑ ความสามัคคีทางกาย คือ การทำงานร่วมกันด้วยความเสียสละ

๓.๒ ความสามัคคีทางใจ คือ มี ความพร้อมใจกันที่จะทำกิจทุกอย่าง

๓.๓ ความสามัคคีทาง ความคิด คือ การช่วยกันคิดสร้างสรรค์ ความเจริญให้แก่ส่วนรวม ไม่คิดเพื่อ ประโยชน์ส่วนตัว (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), ๒๕๔๖)

จากที่กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับ หลักธรรมเพื่อการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะเห็นว่า สถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่มี ความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ที่จะต้อง ดำเนินการจัดกระบวนการศึกษาให้ เหมาะสมกับผู้เรียน โดยเน้นความสำคัญ ทั้ง ความรู้ คุณ ธรรม ตลอดจน ความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก

ดังนั้น การอยู่ร่วมกันในสังคมมักจะมี ปัญหาเกิดขึ้นเสมอ โดยเฉพาะการ กระทบกระทั้งกันด้วยวาจา ใจ และการ เบียดเบียนกัน สังคมที่มีการเบียดเบียน กันสังคมนั้นย่อมหาความสุขไม่ได้ การ ปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกันในสังคมให้ราบรื่น เรียบร้อย มีความสุข และมีความสัมพันธ์ ที่ดีต่อกัน ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ให้หลักธรรม ในการอยู่ร่วมกันไว้ดังนี้คือ ๑) การ มีสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถ จรียา และ สมานัตตา ๒) การมีผาสุก วิหารธรรม คือ ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ อย่างมีความสุข คนเราไม่ว่าจะอยู่ร่วมกันใน ครอบครัว ในองค์การหรือในสังคมมี ๖ ประการ คือ เมตตา กายกรรม เมตตา วจีกรรม เมตตา มโนกรรม มีการแบ่งปัน ลากที่ตนได้มาแล้วโดยชอบธรรม มีความ ประพฤติเสมอกัน และมีความคิดถูก คิด ดีเหมือนกัน ๓) การมีสามัคคีธรรม คือ ความพร้อมเพรียงของหมู่คณะทำให้เกิด สุขในทาง ปฏิบัติ สามัคคีธรรม ประกอบด้วย ความสามัคคีทาง กาย ความสามัคคีทางใจ และความ สามัคคีทางความคิด เป็นต้น

บทสรุป

แนวทางการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อย่างยั่งยืนโดยใช้หลักธรรมทาง พระพุทธศาสนาประกอบด้วย ๑) หลักสังคหวัตถุ ๔ ๒) หลักผาสุกวิหาร

ธรรม และ ๓) หลักสามัคคีธรรม โดย ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารและครู- อาจารย์ในโรงเรียนใช้ในการติดต่อสื่อสาร และสร้างความเข้าใจอันดีกับผู้ปกครอง นักเรียนหรือประชาชนในชุมชนเพื่อให้เกิด ความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน ยังผลให้ชุมชน ให้ความสนับสนุน ด้านการจัดการศึกษาแก่โรงเรียน ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ทั้งต่อชุมชนและโรงเรียน ส่งผลให้เกิด ประโยชน์ต่อการ จัด การศึกษาและการพัฒนาโรงเรียนทำให้ การจัดการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ ตามที่ต้องการ โดยขอขยายงานสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประกอบด้วย ๑) การประชาสัมพันธ์ ๒) การให้บริการชุมชน ๓) การเข้าร่วม กิจกรรมของชุมชน ๔) การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน และ ๕) การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน หลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนมีดังนี้ ๑) หลักความ บริสุทธิ์ใจ ๒) หลักในความต่อเนื่อง ๓) หลักครอบคลุมในเนื้อหา ๔) หลักความ เรียบง่าย ๕) หลักการสร้างสรรค์ ๖) หลักการปรับตัว และ ๗) หลักยึดหยุ่น อันจะก่อให้เกิดความร่วมมืออันดีต่อกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการจัดการศึกษาของ โรงเรียน ทำให้มี ประสิทธิภาพ ประสิทธิผลชุมชนเกิดความพึงพอใจและ มีการร่วมมือกันอย่างยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- บุญชม ภูหัวไร่. (๒๕๔๘). การพัฒนางานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนหนองบัวหน่วยอำนวยการ อำเภอยางตลาด จังหวัดกาฬสินธุ์. รายงานการค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พินดา วีระชาติ. (๒๕๔๒). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียน สโตร์.
- พระธรรมปิฎก. (๒๕๔๖). ธรรมบุญชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ ๒๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (๒๕๓๗). โรงเรียนกับชุมชน หน่วยที่ ๘-๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มณฑนา ธรรมรังษี. (๒๕๔๒). ปัญหาการดำเนินงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองอุดรธานี จังหวัดอุดรธานี. รายงานการค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมชาย ฤทธิเดช. (๒๕๔๘). การพัฒนาการดำเนินงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนบ้านแมตวิทยาการ อำเภอเมืองร้อยเอ็ด เขต ๑. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.